

Učenci s posebnimi potrebami

Učitelji, svetovalni delavci in ravnatelji o delu z učenci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja

KARMEN ŠVAJGER SAVIČ, Zavod RS za šolstvo
Karmen.Svajger-Savic@zrss.si

● **Povzetek:** V prispevku so prikazani rezultati analize, katere namen je bil vpogled v kakovost dela z učenci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja (v nadaljevanju PPPU) v osnovni šoli. Anketirali smo ravnatelje, svetovalne delavce ter učitelje slovenskih osnovnih šol. Vse tri skupine strokovnih delavcev menijo, da je postopek usmerjanja predolg in zapleten, pogrešajo več strokovne podpore pri delu z učenci s PPPU, strinjajo se tudi v tem, da ima visok delež učiteljev pozitivna stališča do teh učencev. Analiza kaže, da šolski strokovni delavci izrazito pozitivno ocenjujejo učinke usmeritve in dodatne strokovne pomoči, spremembe pa bodo potrebne pri aktivnejšem vključevanju učencev s PPPU in njihovih staršev v proces podpore in pomoči.

Ključne besede: osnovna šola, učenec s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, vloga učitelja, svetovalnega delavca in ravnatelja pri ustvarjanju inkluzivne prakse, učinki usmeritve.

Teachers, counselling workers and head teachers on work with pupils with deficiencies on different areas of learning

● **Abstract:** This paper presents the results of the analysis, the goal of which was insight into the quality of work with pupils with deficiencies in different learning areas (hereinafter referred to as PDL) in primary school. We surveyed head teachers, counsellor workers, and teachers at Slovenian primary schools. All three groups of professional workers believe that the process of placing is too long and too complex; they miss more professional support at work with pupils with PDL. They also agree that a high proportion of teachers hold positive attitudes towards these pupils. The analysis shows that professional workers evaluate effects of placement and additional professional support very positively, although changes will be required in the more active inclusion of pupils with PDL and their parents in the process of support and assistance.

Keywords: primary school, pupil with deficiencies in different learning areas, role of the teacher, counselling worker and head teacher at creation of inclusive praxis, effects of placement.

Uvod

Namen raziskave je bil vpogled v kakovost izvajanja programa »s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo« za učence s PPPU v osnovni šoli. Ob vodenju postopkov usmerjanja namreč opažamo vrsto težav, ki se nanašajo na manj zadovoljivo uresničevanje kontinuuma pomoči učencem z učnimi težavami pred postopkom usmerjanja, prepoznavanje PPPU in prilagojeno izvajanje programa osnovne šole z dodatno strokovno pomočjo.

Skupino otrok s PPPU je Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami leta 2000 prvič vključil med otroke s posebnimi potrebami. S podzakonskimi akti so tri leta kasneje dobili zakonsko možnost šolanja v izobraževalnem programu s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo.

Otroci s PPPU so v skladu s Pravilnikom o organizaciji in načinu dela komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami ter o kriterijih za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir

oz. motenj otrok s posebnimi potrebami (2003, v nadaljevanju kriteriji)¹ opredeljeni kot tisti, »pri katerih se zaradi znanih ali neznanih motenj v delovanju centralnega živčnega sistema pojavljajo zaostanki v razvoju v zvezi s pozornostjo, pomnjenjem, mišljenjem, koordinacijo, komunikacijo, z razvojem socialnih sposobnosti in z emocionalnim dozorevanjem in pri katerih se kažejo izrazite težave v zvezi z branjem, pisanjem, pravopisom, računanjem. Primanjkljaji na posameznih področjih učenja trajajo celo življenje in vplivajo na učenje in vedenje. Primarno niso pogojeni z vidnimi, slušnimi ali motoričnimi

motnjami, motnjo v duševnem razvoju, emocionalnimi motnjami in neustreznimi okoljskimi dejavniki, vendar pa lahko nastopajo skupaj z njimi.«

Prepoznavanje in diagnostično ocenjevanje učnih težav temelji na petstopenjskem kontinuumu pomoči učencem z učnimi težavami, ki obsega pomoč učitelja pri pouku, nivojskem pouku in dopolnilnem pouku, pomoč šolske svetovalne službe, dodatno individualno in skupinsko pomoč ter pomoči zunanje strokovne ustanove (Magajna, 2011). V primeru, da učenec z izrazitejšimi specifičnimi učnimi težavami potrebuje več prilagoditev in pomoči, naj bi sledila usmeritev v izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo. Skladno s kriteriji to pomeni, da je otrok »lahko prepoznan kot otrok s PPPU le v primeru, ko so se izrazite učne težave pokazale že v dosedanem šolanju in jih ni bilo mogoče odpraviti kljub prilagoditvam metod in oblik dela oziroma z vključevanjem v

Pri takrat veljavnem načinu usmerjanja otrok s PPPU (do 1. septembra 2013) vidijo vse tri skupine šolskih strokovnih delavcev največ težav v dolgotrajnosti in zapletenosti postopka.

dopolnilni pouk in v druge oblike individualne in skupinske pomoči, ki mu jih je šola nudila v skladu s tretjim odstavkom 12. in 24. člena zakona o osnovni šoli.«

Usmeritev v izobraževalni program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo učencu s PPPU prinaša možnost prilagoditev organizacije, načina preverjanja in ocenjevanja znanja, napredovanja, časovne razporeditve pouka, učencu se lahko zagotovi tudi dodatna strokovna pomoč. Zagotovijo se mu tudi pripomočki, ki jih v strokovnem mnenju predlaga ko-

¹ Posodobljeni kriteriji za opredelitev PPPU so stopili v veljavo maja 2014.

misija za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami. Organizacija, vsebina in potek dodatne strokovne pomoči ter prilagojeno izvajanje so podrobneje opredeljeni v individualiziranem programu, ki ga za učenca na šoli sestavi strokovna skupina, ki jo imenuje ravnatelj šole.

Pri prilagojenem izvajanju programa osnovne šole z dodatno strokovno pomočjo je novi Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (sprejet leta 2011, v veljavo stopil leta 2013, v nadaljevanju ZUOPP-1) prinesel nekaj sprememb. ZUOPP-1 predpisuje, da mora biti iz poročila vzgojno-izobraževalnega zavoda, ki ga obiskuje otrok, razvidno, da je bil otroku pred začetkom postopka usmerjanja zagotovljen kontinuum pomoči. Novi zakon daje učencu aktivnejšo vlogo, saj mora šola, ko starši vložijo zahtevo za usmerjanje, o tem z otrokom opraviti pogovor, otrok mora biti po novem tudi vključen v pripravo in spremljanje individualiziranega programa, pri čemer upošteva njegovo zrelost in starost. ZUOPP-1 je prinesel tudi spremembe na področju izvajanja dodatne strokovne pomoči. Skupno število ur dodatne strokovne pomoči ne sme preseči pet ur tedensko, od tega se mora vsaj ena ura izvajati kot svetovalna storitev. Po ZUOPP-1 svetovalna storitev zagotavlja podporno okolje za uspešno vključevanje otroka s posebnimi potrebami, zato je namenjena otrokovi družini, strokovnim delavcem ter drugim učencem iz oddelka, v katerega je vključen otrok s posebnimi potrebami.

Analiza je bila izvedena pred uveljavitvijo ZUOPP-1, torej se odgovori ravnateljev, svetovalnih delavcev in učiteljev nanašajo še na prakso v skladu s tedaj veljavnim Zakonom o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (2007).

Metodologija

V vzorec proučevanih šol so bile vključene vse slovenske osnovne šole. Merski instrument je bil anketni vprašalnik. Posebej za namen analize so bili pripravljene trije vprašalniki, ločeno za ravnatelje, svetovalne delavce in učitelje. Vprašanja so bila oblikovana glede na specifično njihovega dela z učenci s PPPU. Na nekaterih tematskih področjih so se vprašanja prekrivala in nam tako omogočala primerjavo med mnenji ravnateljev, svetovalnih delavcev in učiteljev. Anketiranje je potekalo prek spleta. Na vsaki osnovni šoli je bil k izpolnjevanju povabljen ravnatelj, svetovalni delavec, ki največ dela z učenci s PPPU, predmetni in razredni učitelj, ki poučujeta učence s PPPU. Anketne vprašalnike je izpolnilo 164 ravnateljev, 218 svetovalnih delavcev in 247 učiteljev, od tega 117 razrednih učiteljev in 130 predmetnih učiteljev, skupaj torej 629 strokovnih delavcev.

Smer izobrazbe	Število svetovalnih delavcev	Odstotek svetovalnih delavcev
Psiholog	27	12,4
Pedagog	75	34,4
Socialni delavec	29	13,3
Specialni pedagog/defektolog/spec. rehab. pedagog	54	24,8
Socialni pedagog	29	13,3
Drugo	4	1,8
Skupaj	218	100,0

Tabela 1: Smer strokovne izobrazbe svetovalnih delavcev

Ravnatelji so na našo prošnjo na šoli izbrali tistega svetovalnega delavca, ki se največ ukvarja z učenci s PPPU. Glede na odgovore ugotavljamo, da so to najpogosteje **pedagogi**, sledijo jim specialni pedagogi/defektologi/specialni in rehabilitacijski pedagogi, nato pa v precej manjših deležih socialni pedagogi in socialni delavci, najmanj je psihologov in nekaj je drugih strokovnih delavcev. Samo petina sodelujočih svetovalnih delavcev v okviru svojega dela ne izvaja dodatne strokovne pomoči.

Rezultati in interpretacija

1 Postopek usmerjanja

Zanimalo nas je, kaj o uveljavljenem načinu postopka usmerjanja menijo ravnatelji, svetovalni delavci in učitelji, saj ga bolj ali manj aktivno spremljajo vsak s svojega zornega kota. Treba je opozoriti, da se odgovori nanašajo na postopek usmerjanja, ki je v tem času že spremenjen z novo zakonodajo. Pri takrat veljavnem načinu usmerjanja otrok s PPPU (do 1. septembra 2013) vidijo vse tri skupine šolskih strokovnih delavcev največ težav v dolgotrajnosti in zapletenosti postopka, čemur lahko pritrdimo, saj na problem že desetletje vsakodnevno opozarjajo starši otrok, šole, vrtci, pa tudi varuhinja človekovih pravic je v Letnem poročilu (2012) že opozorila, da gre pri tem za kršenje otrokovih pravic. Glede na to so bile na tem področju dejanske potrebne spremembe. Praksa bo pokazala, ali je ZUOPP-1 (2013) na tem področju prinesel tako potrebne spremembe. Nova zakonodaja namreč predpisuje, da mora biti razpoložljiva dokumentacija o opravljenih obravnavah otroka priložena že k zahtevi za usmerjanje, kar naj bi skrajšalo postopke usmerjanja.

Vse tri sodelujoče skupine (ravnatelji, svetovalni delavci in učitelji) tudi jasno izražajo potrebo po strokovni podpori pri delu z učenci s PPPU. Pogrešajo tako podporo članov komisij za usmerjanje kot tudi zunan-

jih ustanov pred usmeritvijo in po njej. Predvidevamo, da bo sprememba v tej smeri prinesla določba v spremenjeni zakonodaji, po kateri strokovno mnenje za učenca prejme tudi šola. Klub temu pa je potreben premislek, kako vzpostaviti pretok informacij med strokovnjaki v komisijah, strokovnih ustanovah in šolo.

Pred postopkom usmerjanja se svetovalni delavci pogovorijo z učitelji, starši in otrokom, kar lahko interpretiramo v luči dobrega sodelovanja z vsemi neposredno vpletenimi. Skoraj vsi svetovalni delavci vedno ali pogosto opravijo pogovor z učiteljem, v malo manjšem deležu s starši, z otroki pa se vedno pogovorita dve tretjini svetovalnih delavcev, slaba tretjina pa to stori po-

gosto. Z uveljavitvijo novega zakona pa morajo biti vsi učenci, vključeni v postopek usmerjanja, seznanjeni s potekom in namenom postopka, saj je zapisnik pogovora z otrokom o postopku usmerjanja, ki ga v osnovni šoli opravi svetovalna služba, priloga zahteve za uvedbo postopka usmerjanja.

Izvajanje koncepta dela Učne težave v osnovni šoli so svetovalni delavci zelo dobro ocenili, saj navajajo, da ga skoraj vsi vedno ali pogosto izvedejo pred postopkom usmerjanja. Pri vodenju postopkov usmerjanja imamo vtis, da v praksi izvajanje tega koncepta še ni tako zaživel, kot nakazujejo odgovori. Tudi pri tem je nova zakonodaja jeseni 2013 prinesla spremembo, >

Aktivnosti pred začetkom postopka usmerjanja	Nikoli		Redko		Pogosto		Vedno	
	Število svetovalnih delavcev	Odstotek svetovalnih delavcev	Število svetovalnih delavcev	Odstotek svetovalnih delavcev	Število svetovalnih delavcev	Odstotek svetovalnih delavcev	Število svetovalnih delavcev	Odstotek svetovalnih delavcev
Opravi pogovor s starši.	0	0,0	0	0,0	20	9,2	198	90,8
Opravi pogovor z učitelji, ki poučujejo učenca.	0	0,0	1	0,5	13	6,0	204	93,6
Opravi pogovor z učencem.	2	0,9	13	6,0	59	27,1	144	66,1
Opravi pogovor o učencu s strokovnjaki zunanjih ustanov.	0	0,0	53	24,3	115	52,8	50	22,9
Opravi obravnavo v skladu s konceptom dela Učne težave v osnovni šoli.	1	0,5	11	5,0	79	36,2	127	58,3
Opravi timski pogovor z učencem, starši in učitelji.	5	2,3	43	19,7	84	38,5	86	39,4

Aktivnosti pred začetkom postopka usmerjanja	Število odgovorov	Povprečna ocena	Standardni odklon
Opravi pogovor s starši.	218	3,91	0,289
Opravi pogovor z učitelji, ki poučujejo učenca.	218	3,93	0,271
Opravi pogovor z učencem.	218	3,58	0,648
Opravi pogovor o učencu s strokovnjaki zunanjih ustanov.	218	2,99	0,689
Opravi obravnavo v skladu s konceptom dela Učne težave v osnovni šoli.	218	3,52	0,616
Opravi timski pogovor z učencem, starši in učitelji.	218	3,15	0,815

Prikazana povprečja so izračunana na podlagi štiristopenjske lestvice (1 - nikoli, ..., 4 - vedno).

Tabela 2: Aktivnosti šolske svetovalne službe pred začetkom postopka usmerjanja učenca z učnimi težavami

saj mora biti iz poročila šole razvidno, da je bil otroku zagotovljen kontinuum pomoči pred usmerjanjem.

V zelo visokem deležu so svetovalni delavci tisti, ki so odgovorni za pripravo poročila.

Kljub temu je v pogovorih s svetovalnimi delavci zaznati, da je v nekaterih primerih poročilo o oblikah pomoči učencu z učnimi težavami zgolj formalno in je bolj namenjeno postopku usmerjanja, kot pa je rezultat preteklega dela z učencem.

Svetovalni delavci se v svojih odgovorih ocenjujejo kot zelo aktivni pri postopku usmerjanja. Večina vedno seznanjena starša z možnostjo uvedbe postopka, jim pojasni potrebnost uvedbe postopka in sodeluje pri pripravi poročila o učencu. V zelo visokem deležu so svetovalni delavci tisti, ki so odgovorni za pripravo poročila. Velika večina svetovalnih delavcev pogosto ali vedno pomaga staršem pri izpolnjevanju zahtevka za usmerjanje. Iz podatka bi morda lahko sklepali, da kljub temu da zahtevo za usmerjanje formalno vlagajo starši, gre v praksi vendar za skupno odločitev šole in staršev. Če torej želimo ozaveščati potencialne vlagatelje zahtev za usmerjanje o namenu postopka usmerjanja, je verjetno učinkovita pot prek šolske svetovalne službe.

Čeprav bi moral ravnatelj kot pedagoški in organizacijski vodja najbolje poznati zakonodajo s področja dela z učenci s PPPU, so se nam potrdila opažanja iz

Na petini šol priprava IP ni timsko delo, sam ga pripravi svetovalni delavec, mobilni specialni pedagog ali razrednik. Jasno je, da še tako dober strokovni delavec ne more nadomestiti timskega pristopa.

prakse, da svetovalni delavci na šolah dejansko največ vedo o zakonodaji.

2 Priprava individualiziranega programa

Eden od pogojev za uspešno delo z učenci s PPPU je tudi ustrezno načrtovanje. Zakonodaja jasno določa, da je za pripravo, spremljanje, prilagajanje, preverjanje ustreznosti individualiziranega programa (IP) zadolžena strokovna skupina, ki jo imenuje ravnatelj in jo sestavljajo strokovni delavci šole oz. drugi strokovni delavci, ki bodo sodelovali pri izvajanju vzgojno-izobraževalnega programa. Odgovori večine ravnateljev potrjujejo tako prakso, dobre tri četrtine jih je namreč odgovorilo, da je načrtovanje in spremljanje na njihovi šoli rezultat timskega dela strokovne skupine. Žal pa

na petini šol priprava IP ni timsko delo, sam ga pripravi svetovalni delavec, mobilni specialni pedagog ali razrednik. Jasno je, da še tako dober strokovni delavec ne more nadomestiti timskega pristopa, poleg tega pa gre v teh primerih tudi za neupoštevanje zakonodaje.

Spremljanje udejanjanja individualiziranega programa	Število ravnateljev	Odstotek ravnateljev
Ne spremljam, člani strokovne skupine so dovolj kompetentni in jim zaupam.	11	6,7
Učitelji poročajo na konferencah.	72	43,9
Prisoten sem na sestankih strokovne skupine.	64	39,0
Hospitiram pri pouku.	17	10,4
Skupaj	164	100,0

Tabela 3: Način, kako ravnatelj najpogosteje spremlja načrtovanje, izvajanje in vrednotenje individualiziranega programa za učence s PPPU

Velika večina ravnateljev trdi, da spremljajo načrtovanje, izvajanje in vrednotenje individualiziranega programa. Najaktivnejši, takih je manj kot polovico, sami prisostvujejo sestankom strokovne skupine, najpogosteje pa spremljajo tematiko, ko učitelji o tem poročajo na konferencah. Nekaj odstotkov ravnateljev izvajanja sploh ne spremlja individualiziranega programa, saj menijo, da so člani strokovne skupine dovolj kompetentni, in jim popolnoma zaupajo. Zakonodaja ne določa načina ravnateljevega spremljanja izvajanja in vrednotenja individualiziranega programa, gotovo pa je pomembno, kakšen pomen daje ravnatelj temu področju, kar se kaže tudi v tem, koliko je pri tem sam aktiven.

Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami daje staršem pri nastajanju in spremljanju načrta dela za njihovega otroka aktivno vlogo, saj navaja, da pri delu strokovne skupine sodelujejo tudi starši. Svetovalni delavci poročajo, da imajo starši najpogosteje možnost le podati pripombe na predstavljeni individualizirani program. **Odgovori svetovalnih delavcev kažejo, da je manj kot polovica staršev aktivno vključenih v načrtovanje individualiziranega programa.** Delež teh staršev bi bilo treba povečati, saj so starši s svojimi

informacijami o otroku lahko dragoceni sogovorniki pri pripravi načrta dela.

Vključevanje učencev v pripravo individualiziranega programa	Število svetovalnih delavcev	Odstotek svetovalnih delavcev
Učenca ne vključujemo v pripravo individualiziranega programa.	45	20,6
Učenec ima možnost podati pripombe na predstavljeni individualizirani program.	150	68,8
Aktivno sodeluje v strokovni skupini pri pripravi individualiziranega programa.	23	10,6
Skupaj	218	100,0

Tabela 4: Način, kako je učenec s PPPU praviloma vključen v pripravo individualiziranega programa

Glede na odgovore svetovalnih delavcev je **le dobra desetina učencev s PPPU aktivno vključena v pripravo individualiziranega programa**. Že iz tega podatka lahko sklepamo, da koncept aktivnega vključevanja učenca v proces podpore in pomoči v osnovnih šolah izvaja v zelo omejenem obsegu. **Dobri dve tretjini učencev imata le možnost podati pripombe na individualizirani program, kar za eno petino učencev pa velja, da sploh niso vključeni v pripravo.** Lahko rečemo, da se potrjuje ugotovitev, da v vsakdanji šolski praksi učenec še vedno ni sogovornik, od njega se zahteva, da se pridruži učitelju (Čačinovič, 2011). Pri pripravi individualiziranega programa bi moral biti učenec aktiven udeleženec, saj je sam skupaj s starši najboljši informator o svojih močnih področjih in interesih. Poleg tega praviloma celo natančneje opiše svoje težave, primanjkljaje, cilje in želje, kot je to zapisano v strokovnih mnenjih in šolskih poročilih (Jurišić, 2008, str. 9). Vsakega otroka pa je treba vključiti na njemu prilagojen način, kar vsekakor velja tudi za učence iz prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja.

Treba je izpostaviti, da je v času izvedbe naše raziskave zakonodaja predpisovala le sodelovanje staršev otroka s posebnimi potrebami pri pripravi in spremljanju individualiziranega programa. **Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, ki je stopil v veljavo septembra 2013, pa je na tem področju prinesel novost. V pripravo in spremljanje individualiziranega programa mora biti poleg staršev vključen tudi otrok s posebnimi potrebami.** V praksi bo seveda zelo pomembno, da si bodo šole prizadeva-

le za kakovostno in ne le formalno sodelovanje otroka.

3 Stališča učiteljev

Število učiteljev s pozitivnimi stališči	Število svetovalnih delavcev	Odstotek svetovalnih delavcev
Nobeden	0	0,0
Redki	15	6,9
Manj kot pol	18	8,3
Približno pol	43	19,7
Več kot pol	63	28,9
Skoraj vsi	71	32,6
Vsi	8	3,7
Skupaj	218	100,0

Število učiteljev s pozitivnimi stališči	Število odgovorov	Povprečna ocena	Standardni odklon
Koliko predmetnih in razrednih učiteljev na vaši šoli ima po vaši oceni pozitivna stališča do poučevanja učencev s PPPU?	218	4,83	1,264

Prikazano povprečje je izračunano na podlagi sedemstopenjske lestvice (1 - nobeden, ..., 7 - vsi).

Tabela 5: Delež predmetnih in razrednih učiteljev na šoli s pozitivnimi stališči do poučevanja učencev s PPPU po oceni svetovalnih delavcev

Delo z učenci s PPPU zahteva stalno spreminjanje prakse, kar pa zmorejo samo učitelji, ki imajo med drugim tudi pozitivna stališča do vključevanja otrok s posebnimi potrebami (Kavkler, 2008, str. 89). Ravnatelji verjamejo v pozitivno naravnost učiteljev do učencev s PPPU, delež učiteljev s pozitivnimi stališči

Le dobra desetina učencev s PPPU je aktivno vključena v pripravo individualiziranega programa.

so namreč visoko ocenili. Svetovalni delavci pri obravnavi učencev s PPPU neposredno sodelujejo z učitelji, zato je njihova ocena stališč učiteljev zelo pomembna. V povprečju so tudi svetovalni delavci precej visoko ocenili delež učiteljev s pozitivnimi stališči do učencev s PPPU. Njihova ocena je le malo nižja od ocene ravnateljev. Slaba tretjina svetovalnih delavcev preso-

ja, da imajo skoraj vsi učitelji do teh učencev pozitivna stališča. Kljub temu da tako pri ravnateljih kot pri svetovalnih delavcih prevladuje mnenje o pozitivni naravnosti učiteljev, je pri svetovalnih delavcih zaznati nekoliko večjo kritičnost in malo slabšo oceno stanja. Morda je to zaradi specifične vloge svetovalnih delavcev, ki včasih nastopajo tudi kot zagovorniki otrokovih pravic in pri tem lahko neposredno naletijo na nerazumevanje posameznih učiteljev. Stališča so temeljnega pomena za kakovostno poučevanje, zato ne moremo mimo podatka, da dobrih 15 odstotkov svetovalnih delavcev meni, da ima pozitivna stališča do teh otrok manj kot polovica učiteljev ali celo redki učitelji.

V povprečju tudi učitelji visoko ocenjujejo delež svojih kolegov s pozitivnimi stališči in pri tem ni bistvenih razlik v oceni razrednih in predmetnih učiteljev.

Glede ocene stališč učiteljev pri vseh treh skupinah strokovnih delavcev nismo našli bistvenih razlik, vsi se strinjajo v oceni, da ima na šoli visok delež učiteljev pozitivna stališča do poučevanja učencev s PPPU. Tudi Štemberger (2013) ugotavlja pri učiteljih pretežno pozitiven odnos do inkluzije in pripravljenost za spremembo pri svojem načinu dela. Posamezni prime-

Štemberger ugotavlja pri učiteljih pretežno pozitiven odnos do inkluzije in pripravljenost za spremembo pri svojem načinu dela.

ri v praksi kažejo, da lahko vsak učitelj, za katerega ne veljajo zgornje trditve, pomembno otežuje otrokov napredek, zato je potrebno nadaljnje ozaveščanje in izobraževanje učiteljev.

4 Strokovna usposobljenost učiteljev

Poleg pozitivnih stališč je za dobro poučevalno prakso zelo pomembna tudi učiteljeva strokovna usposobljenost za delo z učenci s PPPU. **Največ ravnateljev meni, da je za tako delo primerno strokovno usposobljenih približno polovica učiteljev.** Le slaba tretjina ravnateljev pa meni, da je usposobljenih več kot polovica učiteljev ali da so usposobljeni skoraj vsi učitelji. Glede na to so na tem področju potrebne spremembe, saj bi morali biti vsi učitelji, ki poučujejo učence s PPPU, strokovno usposobljeni za delo z njimi. **Skrbeti bi nas moral podatek, da petina ravnateljev meni, da so na njihovi šoli le redki učitelji usposobljeni za delo z učenci s PPPU.** Podatki namreč kažejo (Opara, 2010), da je v večinsko osnovno šolo vključenih 3,5 odstotka učencev s PPPU, torej se vsak učitelj srečuje z otroki s PPPU. Tudi rezultati raziskave (Štemberger, 2013) nas opozarjajo, da slovenski učitelji ocenjujejo,

da imajo malo znanja oziroma so slabo usposobljeni za inkluzijo.

Glede na navedeno nas je zanimalo, kako ravnatelji najpogosteje poskrbijo za dodatno izobraževanje učiteljev s področja dela z učenci s PPPU. Pokazalo se je, da so v glavnem oni tisti, ki usmerjajo učitelje in jim priporočajo določena izobraževanja.

Večina učiteljev se je po končani diplomii udeležila izobraževanja s področja dela z učenci s PPPU, od tega slaba polovica v trajanju več kot osem ur. Večina učiteljev je tudi prepričan, da vključenost učenca s PPPU za njih pomeni nujnost dodatnega izobraževanja, kar kaže na to, da zaznavajo potrebo po dodatnem znanju, žal pa se slaba tretjina učiteljev po končani diplomii ni udeležila nobenega izobraževanja s tega področja dela. Učenci s PPPU so posebno občutljiva skupina, zato je pomembno zavedanje, da na kakovost učiteljevega dela s to populacijo ne vplivajo le strokovna znanja, ampak učiteljeva celotna osebnost. Korthagen (2009) poudarja, da učiteljevega vedenja ne usmerjajo le znanja o poučevanju in učenju. Tudi strokovna literatura veliko več pozornosti namenja strokovnim kompetencam učiteljev. Raziskave so pokazale, da učitelji vsaj del odločitev sprejmejo nezavedno ali polzavedno (Carter, 1999, po Korthagen, 2009). Korthagnu (2005) se glede na to zdi pri izobraževanju učiteljev pomembno spodbujanje refleksije

v učnih situacijah. V procesu refleksije začno učitelji spoznavati tudi vpliv čustvenih in hotenjskih izvorov svojih dejanj. Ključno pri refleksiji je, da učitelj nezavedne vidike poučevanja spremeni v zavedne in tako postane bolj občutljiv za pomembne vidike učnih situacij.

5 Prilagoditve pedagoškega procesa

Učenci s PPPU naj bi imeli možnost prilagoditev v celotnem pedagoškem procesu in ne le pri preverjanju in ocenjevanju znanja. Podatki kažejo, da dosledno upošteva prilagoditve pri preverjanju in ocenjevanju večina učiteljev, pri poučevanju in učenju pa le ena tretjina. Več kot polovica učiteljev pri poučevanju in učenju omogoči prilagoditve pogosto, torej nedosledno. To kaže na veliko razliko med omogočanjem prilagoditev pri poučevanju in učenju in pri preverjanju in ocenjevanju znanja. Morda to lahko pripišemo tudi dejstvu, da je ocenjevanje del pedagoškega procesa, v katerega se intenzivneje vključujejo starši. Praksa kaže, da se šole pogosto soočajo s pričakovanji staršev, ki so zaradi dostopnosti znanja in informacij včasih celo bolj strokovno ozaveščeni glede prilagoditev kot nekateri učiteljevi.

telji. Pri omogočanju prilagoditev se je pokazala tudi statistično pomembna razlika med oceno razrednih in predmetnih učiteljev, saj prvi pogosteje omogočajo prilagoditve pri poučevanju in učenju. Ta razlika lahko izhaja iz specifične poučevanja razrednih učiteljev, ki zaradi dela z manjšim številom učencev poučevanje bolj prilagajajo posameznemu otroku. **Z vertikalnim povezovanjem razrednih učiteljev s predmetnimi bi bilo treba dobro prakso prilaganja poučevanja prenesti tudi v višje razrede.** Z zagotavljanjem potrebnih prilagoditev pri poučevanju in učenju in pri preverjanju in ocenjevanju znanja ima še vedno težave dobra tretjina šol, kar so izrazili tako ravnatelji kot učitelji. Predvidevamo lahko, da gre za še vedno ne povsem rešena vprašanja, kako, kdaj in v kakšni meri prilagajati. **Prilagoditvam pri poučevanju in učenju in pri preverjanju in ocenjevanju učencev s PPPU bi bilo treba nameniti posebno pozornost v sodelovanju s strokovnjaki posameznih predmetnih področij.**

Navedene ugotovitve lahko povežemo z izsledki raziskave (Peček, Lesar, 2006, str. 135), v kateri se je na

vzorcju slovenskih osnovnošolskih učiteljev pokazalo, da je odgovornost učiteljev za učno uspešnost učencev močno potisnjena v ozadje in da učitelji v slovenskih

Večina učiteljev se je po končani diplomi udeležila izobraževanja s področja dela z učenci s PPPU, od tega slaba polovica v trajanju več kot osem ur.

šolah učni uspeh učencev bolj povezujejo z učenjem kot s poučevanjem.

6 Učinek usmeritve

Tako svetovalni delavci kot učitelji opažajo izrazito pozitivne učinke usmeritve učencev s PPPU. Učitelji postavljajo na prvo mesto boljši učni uspeh, svetovalni delavci pa napredek na področju obvladovanja strategij za premagovanje primanjkljajev. Velika večina enih in drugih kot učinek usmeritve učencev s PPPU opaža tudi izboljšanje samopodobe in višjo stopnjo samostojnosti učencev. Manj kot polovica svetovalnih delavcev opaža pri teh učencih boljšo sprejetost pri vrstnikih. Polovica svetovalnih delavcev in polovica učiteljev pa >

Učinek usmeritve učenca	Poslabšanje		Ni spremembe		Izboljšanje	
	Število svetovalnih delavcev	Odstotek svetovalnih delavcev	Število svetovalnih delavcev	Odstotek svetovalnih delavcev	Število svetovalnih delavcev	Odstotek svetovalnih delavcev
Učni uspeh	0	0,0	22	10,1	196	89,9
Sprejetost pri vrstnikih in vključenost otroka v skupino	2	0,9	113	51,8	103	47,2
Obvladovanje strategij za premagovanje primanjkljajev	0	0,0	11	5,0	207	95,0
Samopodoba	1	0,5	18	8,3	199	91,3
Stopnja samostojnosti	8	3,7	33	15,1	177	81,2

Učinek usmeritve učenca	Število odgovorov	Povprečna ocena	Standardni odklon
Učni uspeh	218	2,90	0,302
Sprejetost pri vrstnikih in vključenost otroka v skupino	218	2,46	0,518
Obvladovanje strategij za premagovanje primanjkljajev	218	2,95	0,219
Samopodoba	218	2,91	0,305
Stopnja samostojnosti	218	2,78	0,499

Prikazana povprečja so izračunana na podlagi tristoopenjske lestvice (1 - poslabšanje, ..., 3 - izboljšanje).

Tabela 6: Kaj svetovalni delavci najpogosteje opažajo kot učinek usmeritve učenca s PPPU

Učinki usmeritve učenca	Skupina učiteljev	Poslabšanje		Ni spremembe		Izboljšanje		X ² -test	
		Število učiteljev	Odstotek učiteljev	Število učiteljev	Odstotek učiteljev	Število učiteljev	Odstotek učiteljev	X ²	sig.
Učni uspeh	Razredni	1	0,9	11	9,4	105	89,7	5,163	0,076
	Predmetni	0	0,0	24	18,5	106	81,5		
	Skupaj	1	0,4	35	14,2	211	85,4		
Sprejetost pri vrstnikih in vključenost otroka v skupino	Razredni	1	0,9	51	43,6	65	55,6	14,313	0,001
	Predmetni	9	6,9	76	58,5	45	34,6		
	Skupaj	10	4,0	127	51,4	110	44,5		
Ovladovanje strategij za premagovanje primanjkljajev	Razredni	1	0,9	16	13,7	100	85,5	7,696	0,021
	Predmetni	2	1,5	36	27,7	92	70,8		
	Skupaj	3	1,2	52	21,1	192	77,7		
Samopodoba	Razredni	1	0,9	19	16,2	97	82,9	3,524	0,172
	Predmetni	6	4,6	24	18,5	100	76,9		
	Skupaj	7	2,8	43	17,4	197	79,8		
Stopnja samostojnosti	Razredni	6	5,1	30	25,6	81	69,2	7,453	0,024
	Predmetni	19	14,6	38	29,2	73	56,2		
	Skupaj	25	10,1	68	27,5	154	62,3		

Učinki usmeritve učenca	Skupina učiteljev	Število odgovorov	Povprečna ocena	Standardni odklon	t-test	
					t	sig.
Učni uspeh	Razredni	117	2,89	0,342	1,569	0,118
	Predmetni	130	2,82	0,389		
	Skupaj	247	2,85	0,369		
Sprejetost pri vrstnikih in vključenost otroka v skupino	Razredni	117	2,55	0,517	3,830	0,000
	Predmetni	130	2,28	0,584		
	Skupaj	247	2,40	0,569		
Ovladovanje strategij za premagovanje primanjkljajev	Razredni	117	2,85	0,385	2,737	0,007
	Predmetni	130	2,69	0,496		
	Skupaj	247	2,77	0,453		
Samopodoba	Razredni	117	2,82	0,407	1,605	0,110
	Predmetni	130	2,72	0,543		
	Skupaj	247	2,77	0,485		
Stopnja samostojnosti	Razredni	117	2,64	0,579	2,694	0,008
	Predmetni	130	2,42	0,734		
	Skupaj	247	2,52	0,674		

Prikazana povprečja so izračunana na podlagi tristopenjske lestvice (1 - poslabšanje, ..., 3 - izboljšanje).

Tabela 7: Katere učinke usmeritve učenca s PPPU opažajo učitelji

je prepričana, da pri učencih ni prišlo do spremembe glede sprejetosti pri vrstnikih in vključenosti otroka v skupino.

Zaskrbljujoč je podatek, da desetina učiteljev meni, da se je z usmeritvijo poslabšala stopnja samostojnosti

učenca s PPPU; nižjo stopnjo samostojnosti kot negativen učinek usmeritve je opazilo tudi nekaj svetovalnih delavcev. To bi bilo lahko povezano z neustreznim poučevanjem, ko je učenec deležen prilagoditev in podpore tudi na področjih, na katerih bi zmožel naloge opraviti samostojno. **Zato je pomembno, da peda-**

goških prilagoditev za posameznega učenca ne načrtujemo pavšalno, temveč individualno in premišljeno ter da med šolskim letom preverjamo, katere od prilagoditev učenec še vedno potrebuje. Prilagoditve izvajanja programa, ki so določene v odločbi o usmeritvi in kasneje v individualiziranem programu, ne bi smele biti ogrožene, ki se ga učitelji togo držijo.

7 Učinkovitost dodatne strokovne pomoči

Učinkovitost dodatne strokovne pomoči	Število svetovalnih delavcev	Odstotek svetovalnih delavcev
Zelo slabo	7	3,2
Slabo	0	0,0
Srednje	11	5,0
Dobro	140	64,2
Zelo dobro	60	27,5
Skupaj	218	100,0

Učinkovitost dodatne strokovne pomoči	Število odgovorov	Povprečna ocena	Standardni odklon
Kako v splošnem ocenjujete učinkovitost dodatne strokovne pomoči pri učencih s PPPU na vaši šoli?	218	4,13	0,775

Prikazano povprečje je izračunano na podlagi petstopenjske lestvice (1 - zelo slabo, ..., 5 - zelo dobro).

Tabela 8: Kako svetovalni delavci v splošnem ocenjujejo učinkovitost dodatne strokovne pomoči pri učencih s PPPU

Slaba tretjina svetovalnih delavcev učinkovitost dodatne strokovne pomoči zelo dobro ocenjuje, dobri dve tretjini pa dobro, kar pomeni, da ima večina svetovalnih delavcev pozitivno mnenje o učinkovitosti dodatne strokovne pomoči. Tudi v raziskavi o dodatni strokovni pomoči so učitelji njene učinke ocenili kot zelo pozitivne (Strmole, 2010).

Le nekaj je šol, na katerih so svetovalni delavci ocenili, da ima pri njih izvajanje dodatne strokovne pomoči

S prikazom primerov dobre prakse bi lahko tudi druge šole spodbudili k aktivnemu vključevanju učencev in staršev v proces podpore in pomoči.

zelo slab učinek. Ugibamo lahko, ali gre v teh primerih za učence, ki niso usmerjeni v ustrezen program, ali za neustrezno izvajanje dodatne strokovne pomoči. Vsekakor pa se v splošnem kaže, da je izvajanje dodatne strokovne pomoči na šolah učinkovito.

Ob tem velja pripomniti, da večina svetovalnih delavcev, sodelujočih v naši raziskavi, tudi izvaja dodatno strokovno pomoč. Večinoma gre torej za strokovne delavce, ki se redno neposredno srečujejo z učenci, jih spremljajo in poznajo njihov napredek. Po drugi strani pa so lahko njihovi odgovori ravno zaradi aktivne vključenosti manj objektivni.

Sklep

Dobljene ugotovitve odražajo mnenja učiteljev, svetovalnih delavcev in ravnateljev. Nameravamo jih dopolniti z raziskavo, ki bo prikazala tudi poglede učencev s PPPU in njihovih staršev na obravnavano tematiko. Na podlagi analize predlagamo:

- Tematika usmerjanja in šolanja učencev s PPPU je zelo kompleksna, zato bi bilo treba podrobneje analizirati stanje v praksi po posameznih tematskih področjih.
- Po uveljavitvi nove zakonodaje s področja usmerjanja v letu 2013 bi bilo dobro evalvirati nastale spremembe v postopku usmerjanja in v pedagoškem procesu z vidika izboljšanja inkluzivne prakse.
- Odprta vprašanja glede prilagoditev pri poučevanju in učenju in pri preverjanju in ocenjevanju bi bilo treba reševati v sodelovanju s strokovnjaki posameznih predmetnih področij.
- Šolskim strokovnim skupinam je treba zagotoviti možnost učinkovite strokovne podpore, ki naj bi pomenila skupno raziskovanje in iskanje najboljših rešitev in ne le »recept« za delo, ki naj ga ponudijo zunanji strokovnjaki.
- S prikazom primerov dobre prakse bi lahko tudi druge šole spodbudili k aktivnemu vključevanju učencev in staršev v proces podpore in pomoči. <

Literatura

1. Čačinovič Vogrinčič, G. (2011). Soustvarjanje v delovnem odnosu: izvorni delovni projekt pomoči. V L. Šugman Bohinc (ur.), *Učenci z učnimi težavami, Izvirni delovni projekt pomoči* (str. 15-36). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
2. Jurišič, B. (2008). Starši so enakovredni partnerji pri oblikovanju individualiziranega programa: Otroci naj bodo dobri v šoli in odlični v življenju! Rovšek, M., (ur.), *Otroci s posebnimi potrebami. Izobraževanje in vzgoja otrok z motnjami v duševnem razvoju*. Nova Gorica: Educa. Melior.
3. Kavkler, M. idr. (2008). *Razvoj inkluzivne vzgoje in izobraževanja*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
4. Korthagen, F. (2005). Levels in reflection: core reflection as a means to enhance professional growth. *Teachers and Teaching: teory and practice*, 11 (4), str. 47-71.
5. Korthagen, F. (2009). Praksa, teorija in osebnost v vseživljenjskem učenju. *Vzgoja in izobraževanje*, 4, (str. 4-14).
6. Letno poročilo Varuha človekovih pravic Republike Slovenije za leto 2011. (2012). Otroci s posebnimi potrebami, str. 304; pridobljeno 5. 12. 2013; http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/lp/Letno_porocilo_Varuha_za_letno_2011.pdf.
7. Magajna, L. (2011). Prepoznavanje in diagnostično ocenjevanje specifičnih učnih težav pri učenju: problemi in modeli. V L. Magajna (ur.), *Učenci z učnimi težavami*, Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
8. Opara, B. idr. (2010). *Analiza vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami v Sloveniji*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
9. Peček, M., Lesar, I. (2006). *Pravičnost slovenske šole: mit ali realnost*. Ljubljana: Založba Sophia.
10. Pravilnik o organizaciji in načinu dela komisij za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami ter o kriterijih za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami. (2003) Ur. l. RS, št. 54/03, 93/04, 23/05, 25/06, 23/07, 25/08, 14/10.
11. Strmole, N. (2010). *Dodatna strokovna pomoč v osnovni šoli*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
12. Štemberger, T. (2013). Učiteljeva pripravljenost na inkluzijo. *Didactica Slovenica - Pedagoška obzorja*, 28, 3-4, str. 3-16.
13. Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (Ur. l. RS, št. 3/07-ZUOPP).
14. Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (Ur. l. RS, št. 58/11, 40/12-ZUJF in 90/12-ZUOPP-1).

Priloga: Vprašalniki

Spoštovana ravnateljica, spoštovani ravnatelj!

Na Zavodu RS Slovenije za šolstvo pripravljamo analizo izvajanja programa »prilagojeno izvajanje z dodatno strokovno pomočjo« za otroke s primanjkljaji na posameznih področjih učenja (v nadaljevanju PPPU). Ker imate kot ravnatelj pri tem pomembno vlogo, vas prosimo, da odgovorite na anonimni vprašalnik. Vaši odgovori predstavljajo za nas dragoceno povratno informacijo o izvajanju pedagoškega procesa za te učence, zato se vam zahvaljujemo za sodelovanje.

Vprašalnik a

V navedeni analizi nas zanima tudi mnenje vašega svetovalnega delavca. Prosimo vas, da izberete svetovalnega delavca, ki se na vaši šoli v okviru svojega dela največ posveča učencem s PPPU.

Vprašalnik b

Prosimo vas tudi, da izberete po enega razrednega in predmetnega učitelja, ki sta v lanskem šolskem letu poučevala in tudi v letošnjem poučujeta otroka s PPPU, ni pa nujno, da sta tudi izvajalca dodatne strokovne pomoči.

Vprašalnik c

Vprašalnik za ravnatelje

1. Koliko učencev obiskuje vaša šola (skupaj z učenci na morebitni podružnični šoli)?

- Do 210 učencev
- Od 211 do 330 učencev
- Od 331 do 470 učencev
- 471 ali več učencev

2. Kako bi ocenili vaše poznavanje zakonskih osnov usmerjanja in dela z učenci s PPPU?

- Zelo slabo
- Slabo
- Srednje
- Dobro
- Zelo dobro

3. Kaj menite o uveljavljenem načinu usmerjanja otrok s PPPU?

	Sploh ne drži.	Ne drži.	Niti – niti	Drži.	Popolnoma drži.
Postopek usmerjanja je povsem ustrezen.	•	•	•	•	•
Postopek usmerjanja poteka predolgo in je preveč zapleten.	•	•	•	•	•
Pogrešamo več strokovne podpore in napotkov za delo z učencem s PPPU od članov komisije za usmerjanje.	•	•	•	•	•
Zagotavljanje kadrovskih in materialnih pogojev nam predstavlja oviro pri vključevanju učencev s PPPU.	•	•	•	•	•
Pogrešamo več strokovne podpore zunanjih ustanov pred usmeritvijo učenca in po njej.	•	•	•	•	•
Vključevanje učencev s PPPU šolo preveč obremeni z iskanjem dodatnih kadrovskih, materialnih in strokovnih virov.	•	•	•	•	•

4. Koliko predmetnih in razrednih učiteljev na vaši šoli ima po vaši oceni pozitivna stališča do poučevanja učencev s PPPU?

- Nobeden
- Redki
- Manj kot polovica
- Približno polovica
- Več kot polovica
- Skoraj vsi
- Vsi

5. Koliko predmetnih in razrednih učiteljev na vaši šoli je po vaši oceni primerno strokovno usposobljenih za poučevanje učencev s PPPU v okviru pouka?

- Nobeden
- Redki
- Manj kot polovica
- Približno polovica
- Več kot polovica
- Skoraj vsi
- Vsi

6. Kako kot ravnatelj najpogosteje poskrbite za dodatno izobraževanje učiteljev s področja dela z učenci s PPPU?

- Učitelji se praviloma sami odločijo, ali se bodo izobraževali.
- Kot ravnatelj jih usmerjam in priporočam določena izobraževanja.
- Od učiteljev zahtevam, da pridobijo znanje oziroma izpopolnijo svoje znanje.

7. Koliko predmetnih in razrednih učiteljev na vaši šoli je po vaši oceni pripravljenih pridobivati nova znanja s področja dela z učenci s PPPU?

- Nobeden
- Redki
- Manj kot polovica
- Približno polovica
- Več kot polovica
- Skoraj vsi
- Vsi

8. katerim vprašanjem na področju dela z učenci s PPPU se na vaši šoli posvečate v večji meri?

	Ne	Da
Učni uspešnosti (negativne ocene, napredovanje, ponavljanje ...)	•	•
Organizaciji dodatne strokovne pomoči	•	•
Skupnemu iskanju uspešnih oblik sodelovanja s starši	•	•
Socialni vključenosti učenca s PPPU v oddelčno skupnost	•	•
Jasni opredelitvi minimalnih standardov znanja	•	•
Odkrivanju močnih področjih učenca s PPPU	•	•
Skupnemu iskanju alternativnih možnosti preverjanja in ocenjevanja znanja	•	•
Skupnemu iskanju alternativnih možnosti poučevanja	•	•
Vertikalnemu usklajevanju minimalnih zahtev	•	•

9. S kom sodelujete, kadar imate vprašanja ali težave pri zagotavljanju pogojev za učenca s PPPU?

	Ne	Da
Z Ministrstvom za izobraževanje, znanost, kulturo in šport	•	•
Z Inšpektoratom za šolstvo	•	•
S pristojno občinsko upravo	•	•
S sosednjimi šolami	•	•
Z osnovnimi šolami s prilagojenim programom	•	•
Z zavodi za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami	•	•
Z Zavodom RS za šolstvo	•	•

10. Kdo na vaši šoli pripravi individualizirani program za učence s PPPU?

- Svetovalni delavec
- Mobilni specialni pedagog (oz. defektolog ali specialni rehabilitacijski pedagog)
- Razrednik
- Strokovna skupina

11. Kako najpogosteje spremljate načrtovanje, izvajanje in vrednotenje individualiziranega programa za učence s PPPU?

- Ne spremljam, člani strokovne skupine so dovolj kompetentni in jim zaupam.
- Učitelji poročajo na konferencah.
- Prisoten sem na sestankih strokovne skupine.
- Hospitiram pri pouku.

12. Na katerih področjih se kot ravnatelj pogosteje srečujete s težavami pri izvrševanju določb v odločbah o usmeritvi učencev s PPPU?

	Ne	Da
Zagotavljanje ustreznega kadra za izvajanje dodatne strokovne pomoči, ki se izvaja kot učna pomoč	•	•
Zagotavljanje ustreznega kadra za izvajanje dodatne strokovne pomoči, ki se izvaja kot pomoč za premagovanje primanjkljajev, ovir oziroma motenj	•	•
Zagotavljanje prostora, pripomočkov in opreme	•	•
Zagotavljanje predlaganih prilagoditev pri poučevanju in učenju in pri preverjanju in ocenjevanju znanja	•	•
Zagotavljanje časovnega roka za pripravo individualiziranega programa za učenca	•	•
Zagotavljanje zmanjšane števila otrok v oddelku	•	•

Vprašalnik za svetovalne delavce

1. Koliko učencev obiskuje vaša šola (skupaj z učenci na morebitni podružnični šoli)?

- Do 210 učencev
- Od 211 do 330 učencev
- Od 331 do 470 učencev
- 471 ali več učencev

2. Smer vaše strokovne izobrazbe:

- psiholog
- pedagog
- socialni delavec
- specialni pedagog/defektolog/spec. rehab. pedagog
- socialni pedagog
- drugo: _____

3. Ali izvajate tudi dodatno strokovno pomoč?

- Da
- Ne

4. Kako bi ocenili vaše poznavanje zakonskih osnov usmerjanja in dela z učenci s PPPU?

- Zelo slabo
- Slabo
- Srednje
- Dobro
- Zelo dobro

5. Kaj menite o uveljavljenem načinu usmerjanja otrok s PPPU?

	Sploh ne drži.	Ne drži.	Niti – niti	Drži.	Popolnoma drži.
Postopek usmerjanja je povsem ustrezen.	•	•	•	•	•
Postopek usmerjanja učenca poteka predolgo in je preveč zapleten.	•	•	•	•	•
Pogrešamo več strokovne podpore in napotkov za delo z učencem s PPPU od članov komisije za usmerjanje.	•	•	•	•	•
Zagotavljanje kadrovske in materialne podpore nam predstavlja oviro pri vključevanju učencev s PPPU.	•	•	•	•	•
Pogrešamo več strokovne podpore zunanjih ustanov pred usmeritvijo učenca in po njej.	•	•	•	•	•
Vključevanje učencev s PPPU šolo preveč obremenjuje z iskanjem dodatnih kadrovske, materialne in strokovne podpore.	•	•	•	•	•

6. Koliko predmetnih in razrednih učiteljev na vaši šoli ima po vaši oceni pozitivna stališča do poučevanja učencev s PPPU?

- Nobeden
- Redki
- Manj kot polovica
- Približno polovica
- Več kot polovica
- Skoraj vsi
- Vsi

7. Kdaj je po vašem mnenju potreben postopek usmerjanja za otroke z učnimi težavami?

	Ne	Da
Kadar ima učenec učni uspeh slabši od pričakovanega	•	•
Kadar ima učenec negativen učni uspeh, ponavlja razred	•	•
Kadar ima učenec izrazite specifične učne težave	•	•
Kadar učenec prihaja iz okolja s pomanjkljivimi spodbudami za šolsko delo	•	•
Kadar kljub izvedbi »štirih korakov« pri učencu ne zaznate izboljšanja	•	•

8. Kako pogosto na vaši šoli pred začetkom postopka usmerjanja učenca z učnimi težavami šolska svetovalna služba ali mobilni specialni pedagog/defektolog/spec. rehab. pedagog izvede:

	Nikoli	Redko	Pogosto	Vedno
Opravi pogovor s starši.	•	•	•	•
Opravi pogovor z učitelji, ki poučujejo učenca.	•	•	•	•
Opravi pogovor z učencem.	•	•	•	•
Opravi pogovor o učencu s strokovnjaki zunanjih ustanov.	•	•	•	•
Opravi obravnavo v skladu s konceptom dela Učne težave v osnovni šoli.	•	•	•	•
Opravi timski pogovor z učencem, starši in učitelji.	•	•	•	•

9. Kako pogosto na vaši šoli dajejo pobudo za začetek postopka usmerjanja za učenca z učnimi težavami?

	Nikoli	Redko	Pogosto
Razredni učitelj	•	•	•
Razrednik na predmetni stopnji	•	•	•
Učitelj posameznega predmeta	•	•	•
Učitelj podaljšane bivanja	•	•	•
Svetovalni delavec	•	•	•
Starši učenca	•	•	•
Učenci sami	•	•	•

10. Kako praviloma sodelujete v postopku usmerjanja učencev s PPPU?

	Nikoli	Redko	Pogosto	Vedno
Seznanim starše z možnostjo uvedbe postopka.	•	•	•	•
Staršem pojasnite potrebnost uvedbe postopka usmerjanja.	•	•	•	•
Pripravite poročilo o otroku.	•	•	•	•
Sodelujete pri pripravi poročila.	•	•	•	•
Pomagate staršem pri izpolnjevanju zahteve za usmerjanje.	•	•	•	•
Pridobivate informacije pri svetovalcu ZRSŠ o poteku postopka usmerjanja.	•	•	•	•

11. Kako vključite starše učenca s PPPU v pripravo individualiziranega programa?

- Staršev ne vključujemo v pripravo individualiziranega programa.
- Starši imajo možnost podati pripombe na predstavljeni individualizirani program.
- Starši so aktivno vključeni v načrtovanje individualiziranega programa.

12. Kako pogosto strokovna skupina praviloma preverja in evalvira zastavljene cilje individualiziranega programa za učence s PPPU?

- Enkrat letno
- Dvakrat letno
- Trikrat ali večkrat letno

13. Kako praviloma vključujete učenca s PPPU v pripravo individualiziranega programa?

- Učenca ne vključujemo v pripravo individualiziranega programa.
- Učenec ima možnost podati pripombe na predstavljeni individualizirani program.
- Aktivno sodeluje v strokovni skupini pri pripravi individualiziranega programa.

14. Kako praviloma vključujete učenca s PPPU v evalvacijo individualiziranega programa?

- Aktivno sodeluje v strokovni skupini pri evalvaciji.
- Seznanimo ga z rezultati evalvacije.
- Učenca ne vključujemo v evalvacijo in ga ne seznanimo z njo.

15. Kako v splošnem ocenjujete učinkovitost dodatne strokovne pomoči pri učencih s PPPU na vaši šoli?

- Zelo neučinkovita
- Neučinkovita
- Niti – niti
- Učinkovita
- Zelo učinkovita

16. Kaj na vaši šoli najpogosteje opazate kot učinek usmeritve učenca s PPPU?

	Poslabšanje	Ni spremembe	Izboljšanje
Učni uspeh	•	•	•
Sprejetost pri vrstnikih in vključenost otroka v skupino	•	•	•
Obvladovanje strategij za premagovanje primanjkljajev	•	•	•
Samopodoba	•	•	•
Stopnja samostojnosti	•	•	•

Vprašalnik za učitelje

1. Koliko učencev obiskuje vašo šolo (skupaj z učenci na morebitni podružnični šoli)?

- Do 210 učencev
- Od 211 do 330 učencev
- Od 331 do 470 učencev
- 471 ali več učencev

2. Ali izvajate (ob poučevanju učenca/učencev s PPPU) tudi ure dodatne strokovne pomoči?

- Da
- Ne

3. Koliko predmetnih in razrednih učiteljev na vaši šoli ima po vaši oceni pozitivna stališča do poučevanja učencev s PPPU?

- Nobeden
- Redki
- Manj kot polovica
- Približno polovica
- Več kot polovica
- Skoraj vsi
- Vsi

4. Ali ste se po končani diplomi kdaj udeležili izobraževanja s področja dela z učenci s PPPU?

- Da, v obsegu do 8 ur.
- Da, v obsegu več kot 8 ur.
- Da, opravlil/-a sem študijski program za izpopolnjevanje učiteljic in učiteljev za delo z otroki in mladostniki s posebnimi potrebami (216 ur).
- Ne.

5. Kaj menite o uveljavljenem načinu usmerjanja otrok s PPPU?

	Sploh ne drži.	Ne drži.	Niti – niti	Drži.	Popolnoma drži.
Postopek usmerjanja je povsem ustrezen.	•	•	•	•	•
Postopek usmerjanja poteka predolgo in je preveč zapleten.	•	•	•	•	•
Pogrešamo več strokovne podpore in napotkov za delo z učencem s PPPU od članov komisije za usmerjanje.	•	•	•	•	•
Zagotavljanje kadrovskih in materialnih pogojev nam predstavlja oviro pri vključevanju učencev s PPPU.	•	•	•	•	•
Pogrešamo več strokovne podpore zunanjih ustanov pred usmeritvijo učenca in po njej.	•	•	•	•	•
Vključevanje učencev s PPPU šolo preveč obremenjuje z iskanjem dodatnih kadrovskih, materialnih in strokovnih virov.	•	•	•	•	•

6. Kako kot učitelj najpogosteje sodelujete v postopku usmerjanja učencev s PPPU?

	Nikoli	Redko	Pogosto	Vedno
Seznamim starše z možnostjo uvedbe postopka.	•	•	•	•
Pojasnim staršem potrebnost postopka usmerjanja.	•	•	•	•
Pripravim poročilo o otroku v postopku usmerjanja.	•	•	•	•
Sodelujem pri pripravi poročila v postopku usmerjanja.	•	•	•	•
Sodelujem na seji senata komisije za usmerjanje.	•	•	•	•

7. Vključenost učenca s PPPU v razred pomeni:

	Sploh ne drži.	Ne drži.	Niti – niti	Drži.	Popolnoma drži.
Strokovni izziv za učitelja	•	•	•	•	•
Nujnost učiteljevega dodatnega izobraževanja	•	•	•	•	•
Veliko učiteljevega dodatnega dela	•	•	•	•	•
Prikrajšanost ostalih učencev za učiteljevo pozornost	•	•	•	•	•
Razvijanje zmožnosti sprejemanja različnosti pri ostalih učencih	•	•	•	•	•

8. Katere prilagoditve najpogosteje omogočite učencu s PPPU v procesu poučevanja, preverjanja in ocenjevanja?

- Prilagoditve, zapisane v odločbi o usmeritvi
- Prilagoditve, zapisane v odločbi o usmeritvi, dopolnjene s prilagoditvami strokovne skupine na šoli
- Prilagoditve, ki smo jih pripravili na šoli

9. Kako pogosto učencu s PPPU omogočite prilagoditve?

	Nikoli	Redko	Pogosto	Vedno
Pri poučevanju in učenju	•	•	•	•
Pri preverjanju in ocenjevanju znanja	•	•	•	•

10. Na katerem področju imate pri vzgojno-izobraževalnem delu z učenci s PPPU večje težave?

	Ne	Da
Pri izvajanju prilagoditev v procesu poučevanja in učenja	•	•
Pri izvajanju prilagoditev pri preverjanju in ocenjevanju znanja	•	•
Pri izvajanju dodatne strokovne pomoči	•	•
Pri zagotavljanju kadrovskih in prostorskih pogojev za dodatno strokovno pomoč	•	•
Pri pripravi individualiziranega programa	•	•
Pri sodelovanju s starši otrok s PPPU	•	•

11. Katere učinke usmeritve učenca s PPPU opazate?

	Poslabšanje	Ni spremembe	Izboljšanje
Učni uspeh	•		•
Sprejetost pri vrstnikih in vključenost otroka v skupino	•		•
Obvladovanje strategij za premagovanje primanjkljajev	•		•
Samopodoba	•		•
Stopnja samostojnosti	•		•